

# RECENZJE

Forum Pedagogiczne UKSW 2013/1
--------------------------------------

***Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów*, red. A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012, ss. 286.**

Wykształcenie i praca to wartości ważne dla każdego człowieka. Konieczne są zatem dążenia do zdobycia wykształcenia, podnoszenia i zmiany swoich kwalifikacji, uzupełniania umiejętności, a to wszystko po to, aby zwiększyć swoje szanse na coraz bardziej wymagającym rynku pracy. Przyswajanie wiedzy, kształtowanie kompetencji oraz otwartość na nowe doświadczenia mają charakter indywidualny, zależny od jednostkowych predyspozycji i preferencji, ale powinny być kształtowane w procesie edukacji, a najbardziej w czasie studiów, kiedy studiujący powinni zdobywać wiedzę i umiejętności. Potrzeba naukowego dyskursu nad problemem przygotowania zawodowego w zakresie różnych zawodów dotyczy także kształcenia pedagogów. Rzecz jest o tyle istotna, że perspektywa bycia pedagogiem nadal jest kusząca dla studentów, a jej zakres podmiotowy pozostaje szeroki, gdyż po ukończeniu studiów pedagogicznych można pracować na różnych stanowiskach, tak tych pozostających w tradycyjnej formule pedagogicznej, jak i dających nowe możliwości.

Naprzeciw temu wychodzi recenzowane opracowanie, którego autorzy podejmują wiele zagadnień związanych z przygotowaniem młodych pedagogów – od kształcenia, poprzez plany i aspiracje studentów, do zaistnienia absolwentów na rynku pracy, co wymaga od absolwentów gruntownego i profesjonalnego przygotowania w trakcie studiów i pracy samokształceniowej. Jest to spojrzenie wieloaspektowe, odnoszące się do tytułowej problematyki w sposób szeroki, dzięki czemu jej lektu-

ra pozwala na w miarę kompleksowe ujęcie kwestii przygotowania zawodowego młodych pedagogów.

Publikacja składa się z trzech części. Część pierwsza zatytułowana *Kształcenie pedagogiczne* zawiera pięć tekstów. Druga część nosi tytuł *Plany i aspiracje studentów specjalności pedagogicznych* i obejmuje dwa artykuły, na trzecią zaś część – *Młodzi pedagodzy na rynku pracy* – składa się sześć tekstów. Publikację poprzedza wstęp, a uwagę zwraca fakt, że każdy artykuł poprzedza abstrakt w języku angielskim. Podkreślenia wymaga także staranność edytorska książki, w tym należyte wyeksponowanie stron tytułowych poszczególnych części oraz tak zwana żywa pagina.

Część pierwszą rozpoczyna tekst Barbary Baraniak *Umiejętności konstruowania programów kształcenia w przygotowaniu zawodowym nauczycieli*, w który autorka zasadnie zwraca uwagę na potrzebę posiadania owych umiejętności przez nauczycieli. Już w toku edukacji przygotowującej do pracy przyszli pedagodzy powinni być wyposażeni w wiedzę z zakresu opracowywania i wdrażania programów. Byłoby to wyjściem naprzeciw wymogom bycia twórczym oraz potrzebie posiadania umiejętności konstruowania programów, bez czego nie da się skutecznie funkcjonować w praktycznym wymiarze pedagogicznym. Autorka szczególnie wnikliwie opisuje koncepcję modułową, która umożliwia uelastycznienie kształcenia, indywidualne podejście, dostosowane do możliwości uczniów, a jednocześnie jest preferowana w obszarze kształcenia zawodowego.

Na bardzo ważną kwestię w kształceniu pedagogów zwracają uwagę w kolejnym tekście *Praktyki jako istotna forma przygotowania zawodowego absolwentów w kontekście przemian rynku pracy* Monika Bartkowiak i Magdalena Barańska. Funkcjonowanie na rynku pracy wymaga przygotowania zawodowego zarówno merytorycznego, jak i praktycznego. Praktyki to zatem bardzo ważny, uzupełniający przygotowanie zawodowe, obszar i element w systemie szkolnictwa wyższego, pozwalający na zweryfikowanie dokonanych wyborów, jak też nabycie nowych umiejętności. Często jednak problematyka praktyk jest niedoceniana i niedopracowana przez uczelnie, jak i przez studentów, a bywa też tak,

że są one traktowane przez obie strony jako swoiste zło konieczne, coś, co należy odbyć bez przywiązywania większego do nich znaczenia, co jest oczywiście podejściem niewłaściwym. Artykuł jest refleksją teoretyczną nad problematyką przygotowania zawodowego, wspartą analizą dokumentacji sprawozdawczej z praktyk odbytych przez studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych na specjalności doradztwo zawodowe i personalne Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Podstawowy wniosek, jaki nasuwa się autorkom badań, dotyczy zwiększenia udziału edukacji praktycznej w przygotowaniu zawodowym i efektywnym poszukiwaniu pracy, które to spostrzeżenie należy podzielić.

Kolejny tekst Agnieszki Buczak, Małgorzaty Samujło i Bronisława Samujło – *Nauczyciel między indywidualizacją a integracją. Studenci kierunków nauczycielskich wobec nowych zadań edukacyjnych* – jest potrzebnym głosem w dyskusji nad realizacją przyjętych uregulowań legislacyjnych, stanowiących o szczególnej trosce nad uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy powinni integrować się w zespole rówieśniczym i być objęci jednocześnie zindywidualizowaną pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Artykuł prezentuje wyniki badań jakościowych, których celem było poznanie sposobów realizacji idei integracji oraz indywidualizacji uczniów przez studentów humanistycznych kierunków nauczycielskich Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie podczas praktyki pedagogicznej w funkcjonowaniu w szkole masowej uczniów z niepełnosprawnością oraz uczniów uzdolnionych. Idea takiej integracji jest ważna, a zatem dobrze, że została ona także dostrzeżona w przedmiotowej publikacji.

Katarzyna Parys w opracowaniu *Kształcenie i zatrudnienie pedagogów specjalnych – wielowątkowość zagadnienia* ukazuje złożoność przygotowania i pracy pedagoga specjalnego. Wychodząc od definicji, poprzez drogi kształcenia, autorka przedstawia możliwe miejsca pracy pedagogów specjalnych. Odniesienie to daje wartościowe wskazówki, mające znaczenie w kontekście całościowego kształcenia pedagogów, gdyż niekiedy niesłusznie perspektywa dotycząca pedagogów specjalnych traktowana jest odrębnie od kształcenia pedagogów jako takich.

Na kształcenie innej grupy pedagogów zwracają uwagę w tekście *Nauczyciel przedmiotów zawodowych a wymagania rynku pracy* Małgorzata Samujło, Agnieszka Buczak i Bronisław Samujło. Jest to o tyle ważne, że zmieniający się rynek pracy wymaga, aby wchodzili na niego absolwenci wyposażeni w wiedzę i umiejętności zawodowe, co stawia szkolnictwo zawodowe na priorytetowej pozycji. Wzrastają także wymagania wobec nauczycieli przedmiotów zawodowych jako kompetentnych specjalistów, realizujących modułowe programy nauczania, pozwalające na kształtowanie u uczniów pożądaných postaw aktywności zawodowej, a także umiejętności potrzebnych w pracy zawodowej i wymaganych na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe. Tekst ten idealnie wpisuje się w tendencję restytucji kształcenia zawodowego, co do którego zasadnie przyjmuje się, że powinno ono mieć priorytet nad kształceniem ogólnokształcącym albo przynajmniej formy te powinny pozostawać w proporcji tak, aby na rynku pracy pojawiali się wykwalifikowani specjaliści zawodów potrzebnych społecznie, a do wykonywania których potrzeba właściwego przygotowania zawodowego.

Część drugą otwiera tekst Beaty Jakimiuk *Aspiracje i plany zawodowe studentów pedagogiki KUL w kontekście czynników wspomagających wejście na rynek pracy*. Autorka podejmuje interesujące rozważania teoretyczne nad planowaniem przyszłości zawodowej oraz aspiracjami, wspierając je badaniami własnymi wśród studentów pedagogiki KUL, których podstawowym celem było ustalenie oraz analiza aspiracji edukacyjnych i planów zawodowych, a także poznanie opinii studentów w zakresie czynników warunkujących znalezienie pracy. Zebrany obszerny i ciekawy materiał badawczy pokazuje, jak ważnym problemem pozostają aspiracje zawodowe i edukacyjne, które wobec dynamicznych zmian na rynku pracy muszą być ciągle diagnozowane stanowiąc podstawę dla dalszych prognoz. Jest przecież tak, że rynek pracy ewoluuje, dotykają go różne złożone problemy, wynikające choćby z uwarunkowań gospodarczych, a zatem potrzeba dostosowywania aspiracji zawodowych do jego przemian, tak aby były one realne, innymi słowy możliwe do zrealizowania.

Tekst drugi tej części, *Aspiracje i plany zawodowe młodzieży akademickiej w Polsce na przykładzie studentów geografii* autorstwa Danuty Piróg jest kontynuacją wcześniejszej problematyki. Zebrany przez autorkę materiał badawczy uzupełnia swoistą lukę w odniesieniu do badania losów zawodowych absolwentów kierunku geografia. Daje on perspektywę tego, że kształcenie zawodowe pedagogów obejmuje nie tylko ich kształcenie na kierunku pedagogika, ale także na innych kierunkach, których oferta edukacyjna obejmuje specjalności nauczycielskie.

Część trzecią publikacji rozpoczyna artykuł Ryszarda Bera zatytułowany *Adaptacja zawodowa młodych pedagogów*, który traktuje o podjęciu pierwszej pracy przez pedagogów, ich starcie zawodowym, a w konsekwencji konfrontacji zdobytej wiedzy i umiejętności z wymaganiami rzeczywistości rynku pracy. Autor prezentuje i analizuje obszerny materiał zebrany wśród absolwentów w kontekście ich subiektywnej oceny pracy oraz zadowolenia z niej. Może być bowiem tak, że wyobrażenia absolwenta o pracy pozostają inne od faktycznego jej wymiaru, tak zarówno w aspekcie pozytywnym, jak i negatywnym. Potrzeba zatem analiz w tym zakresie, dzięki którym już na etapie kształcenia będzie można uświadamiać studentów, aby w rozsądnym zakresie chronić ich przed niepotrzebnymi rozczarowaniami, jak też niesłusznymi założeniami co do tego, co miałyby ich rzekomo spotkać po wejściu na rynek pracy.

Anna Marzec-Tarasińska w opracowaniu *Kompetencje społeczne kandydatów do zawodu pracownika socjalnego* wyczerpująco omawia tematykę kompetencji oraz inteligencji emocjonalnej tej grupy profesjonalistów. Autorka prezentuje również wyniki przeprowadzonych badań, których celem była diagnoza kompetencji społecznych i poziomu inteligencji kandydatów do zawodu pracownika socjalnego wśród słuchaczy Kolegium Pracowników Służb Społecznych oraz studentów kierunku pedagogika o specjalności pomoc społeczna i praca socjalna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jest to ujęcie potrzebne w kontekście ważnej roli, jaką pełnią pracownicy socjalni, którzy realizują tradycyjnie powierzane im role, a także wykonują coraz to nowe zadania wobec beneficjentów wsparcia socjalnego.

W kolejnym tekście – *Rynek pracy i wartość pracy w opiniach studentów* – Renata Franczak prezentuje materiał badawczy zebrany z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego wśród studentów kierunku pedagogika, pedagogika specjalna oraz praca socjalna Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Autorka skoncentrowała swoje badania wokół oceny rynku pracy i jej wartości, co jest ujęciem właściwym, gdyż dającym czytelny obraz w przedmiotowym zakresie.

Joanna Żyngiel w artykule *Przygotowanie zawodowe absolwentów studiów wyższych do wymagań stawianych przez współczesne organizacje* opisuje aktywność zawodową, istotę kariery zawodowej oraz wymagania rynku pracy, konfrontując swoje rozważania z wynikami przeprowadzonych badań ukierunkowanych na poznanie świadomości studentów i konieczność dalszego kształcenia w tym zakresie. Autorka zasadnie zwraca uwagę na potrzebę ciągłego doskonalenia się, także w czasie pracy, co dostrzegają absolwenci, jak też ukazuje znaczenie samego już rozumienia takiej potrzeby. Jest przecież tak, że nie wystarczy, tak jak bywało to dawniej, raz zdobyć formalne wykształcenie, aby móc być aktywnym zawodowo do końca swojej kariery. Należy ciągle doskonalić się zawodowo, uzupełniać wiedzę i umiejętności, jak też zdobywać nowe kompetencje, a nawet zupełnie przekwalifikowywać się.

*Kompetencje społeczno-emocjonalne absolwentów kierunków pedagogicznych i nauczycielskich* to tytuł kolejnego tekstu, w którym Irena Przybylska zgłębiła przedmiotowy obszar ważny dla kompleksowego ujęcia przygotowania zawodowego młodych pedagogów. Zwykle refleksja naukowa, jak i ujęcie praktyczne, skupiają się na kompetencjach zawodowych, a te społeczne i emocjonalne umykają uwadze, co nie jest słuszne, gdyż przecież jednostka może mieć zdolność opanowania zasad wykonywania profesji pedagoga, wyuczyć się niezbędnych do tego informacji, a nie mieć ukształtowanych kompetencji pozamerytorycznych, a w szczególności społecznych i emocjonalnych, a wówczas nie mogłaby właściwie realizować się w zawodowym obszarze z korzyścią dla jego uczestników.

Sabina Koczoń-Zurek w tekście *Postrzeganie wychowawcy świetlicy profilaktyczno-wychowawczej przez wychowanków – młodzież gimnazjalną*, po ukazaniu istoty tej placówki, analizuje zebrany materiał badawczy wśród podopiecznych świetlicy, wyrażających opinie między innymi na temat predyspozycji osobowościowych, kompetencji zawodowych oraz wyglądu zewnętrznego wychowawcy. Są to spostrzeżenia istotne, pozwalające na przygotowanie do właściwego wykonywania pracy w charakterze wychowawcy takiej instytucji.

Przedstawiona publikacja doskonale wpisuje się w nurt rozważań nad przygotowaniem zawodowym pedagogów będąc jednocześnie ważnym głosem w ciągle toczącej się dyskusji nad jakością edukacji pedagogicznej i wkraczaniem absolwentów na rynek pracy. Podjęte przez autorów zagadnienia związane z kształceniem pedagogów, tak w ujęciu teoretycznym, jak i w perspektywie empirycznej ich weryfikacji, powinny być popularyzowane, aby kształcący się pedagodzy, a także osoby ich kształcące i za ten proces odpowiedzialne mogły w jak najpełniejszym zakresie czerpać z tych spostrzeżeń. Występuje bowiem potrzeba ewaluacji kształcenia, dostosowywania jego standardów do wymogów rynku pracy, przygotowywania absolwentów do jak najpełniejszego odnajdywania się na nim poprzez spełnianie złożonych jego oczekiwań oraz bycia konkurencyjnym w rzeczywistości pracowniczej.

Przejrzysty i jasny układ treści, liczne tabele, jak też wykresy to atuty recenzowanego opracowania. Ponadto zamieszczona na jego końcu obszerna bibliografia daje duże możliwości samodzielnego zgłębienia wiedzy nad tytułową problematyką, choć pewnym jej mankamentem może wydać się połączenie wszystkich pozycji w jedną całość, a nie zamieszczenie ich pod każdym z tekstów bądź na końcu, ale z podziałem odnośnie do poszczególnych artykułów. Podobnie pewien niedosyt może budzić brak jakichkolwiek informacji o autorach poszczególnych tekstów, co jest standardem w pracach zbiorowych. Zastrzeżenia te postrzegać jednak trzeba jako oczywiście nieumniejszające w niczym merytorycznej wartości i przydatności opracowania, a jedynie jako pewne niedociągnięcia natury formalnej.

Zawarte w opracowaniu treści powinny stać się źródłem inspiracji i refleksji dla organizatorów edukacji pedagogicznej, dbających o jej jakość i chcących zapewnić jak najwyższy jej poziom. Ich znajomość winna być także ważna dla studentów, absolwentów oraz wszystkich osób świadomych idei kształcenia ustawicznego oraz wymagań rynku pracy. Ważnym jest bowiem, aby należycie przygotowani do swojej profesji pedagodzy odnajdowali się w zawodowej rzeczywistości, czerpali ze swojej aktywności satysfakcję, aby podmioty, na rzecz których wykonują oni swoje zadania, w jak najszerszym zakresie korzystały z ich wiedzy, kompetencji i doświadczenia. Z radością postrzegać trzeba to, że studia w zakresie pedagogiki o różnych specjalnościach cieszą się istotnym zainteresowaniem młodych ludzi, mając znaczący udział w ogólnej liczbie studiujących, ale musi to rodzić i taką konsekwencję, że potrzeba kształcić ich ze szczególną starannością, tak aby odnajdowali się oni na rynku pracy. Nie chodzi przecież o to, aby wykształcić jak najwięcej absolwentów pedagogiki, ale o to, aby byli oni, w swojej stosunkowo dużej grupie zawodowej, jak najlepiej przygotowani do profesjonalnego wypełniania kompetencji pedagogicznych w różnych podmiotach edukacyjnych, wspierających i innych.

Beata Krajewska  
UKSW, Warszawa